

A szondaárok Ny-i felében egy halvány talajelváltozás jelentkezett. Bontása során bebizonyosodott, hogy egy gödör volt, formája azonban a humuszolt felszínen megfigyelhető alakzattól erőteljesen eltért. Betöltése leletanyagot nem tartalmazott.

A másik kutatóárok jelentős része az ismert lelőhelyrészen kívülre került. Ezen a szakaszon a talaj rétegzettsége hasonló szerkezetet mutatott, mint a K-i részen. A felső rétegben 20–30 cm vastagságban az út töltéséhez kapcsolódó törmelék- és hulladékanyag helyezkedett el. Alatta kevert, barna talajréteg volt. Ez alatt, a jelenlegi felszíntől mintegy 60–70 cm mélységben jelentkezett olyan altalaj rész, amelyben régészeti jelenség foltja is kirajzolódott. A szondaárok K-i felében helyezkedett el az egyetlen beásás nyoma. A szelvényben keresztben húzódó, ismeretlen korú árok szakasz a terepbejárás során lehatárolt lelőhely kiterjedésén belül helyezkedik el.

A próbafeltárás eredményeiről összességében elmondható, hogy a felszínen tapasztalt lelőhely-kiterjedés összhangban áll a feltárás során tapasztalható eredményekkel.

Munkatárs: Szabados György.

SÓSKUTI KORNÉL

133. Mátészalka, Fellegvár u. Zsidó temető (KÖH 81937) (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) U, Á, Ú, Kk

2013. november 26. – december 3. között tervésztást folytattunk a fent nevezett helyen a Mátészalkai Művészetbarát Egyesület felkérésére és támogatásával. Az előzmények között első helyen említendő egy 16. századi forrásokkal adatolt erősség léte, mely egykor a Csaholyi-Melith család tulajdonában volt. Az eredetileg udvarház jellegű épületet János Zsigmond erdélyi fejedelem a végvárrendszer tagjává kívánta emelni és kilátásba helyezte támogatását birtokosainak az erődítési munkálatokhoz. Nem tudni biztosan, hogy ez valóban megtörtént-e, de egy francia utazó a Kraszna felé tartván tornyokról számolt be emlékiratában, azaz legalább egy várkastélyszerű épületnek biztosan állnia kellett.

Ennek lokalizálása volt a célunk, melyben fogódzkodót jelentett a mai izraelita temető telke, mely most is a Fellegvár utca mellett fekszik, és amely területen a II. József-féle katonai felmérés vonatkozó szelvénye egy kb. 40×80 m téglalap alakot ábrázol.

A temető egy É–D irányú dombháton húzódik, ám kutatásra csak a sírokon kívül eső részen nyílt lehetőségünk. Itt előzetesen terepbejárást, fémkeresős leletfelderítést és geoelektromos felmérést is végeztünk. Az eredmények fényében jelöltük ki szondáinkat. Megjegyzendő, hogy a felszínen követ, téglát vagy habarcsmaradványt nem találtunk, de a detektorral sikerült némi 16–17. századi anyagot gyűjtenünk. A természettudományos felmérés nem mutatott határozott eredményt, csak É–D irányban sorakozó, gyengén rajzolódó anomáliákat jelzett. Az anyagiak szűkössége miatt a dombgerinc É-i, vizsgálható sávjának É-i és D-i határán húztunk egy-egy árkot, ám ezekben semmilyen erődítésre utaló nyomot nem találtunk. Előkeült viszont kevés AVK és újkori szórvány anyag mellett egy Árpád-kori település- és temetőrészlet. A falu egyes objektumai a szuperpozíció miatt későbbinek tűnnek, de mindössze 5 vagy 6 gödört, 6 cölöplyukat és 2 árkot tudtunk azonosítani. Feltártunk továbbá 6 vagy 7 Ny–K-i tájolású sírt, melyek közül mindössze kettő tartalmazott leletanyagot: az egyikben egy bronz csatkarikát, míg egy másikban egy rombusz átmetszetű, díszítetlen huzalkarpercet leltünk. Ez utóbbi okán megállapítható, hogy a temető a 10–11. században már használatban volt.

Egy további sírnak csak a lábszárai lógtak be a szelvénybe, ezt nem tudtuk kibontani, így nem kapott önálló számot. Két gödör lelet híján kérdéses korúnak, míg 2 objektum természetes jelenségnek bizonyult. Az Árpád-kori temető É–D-i irányban biztosan, Ny-i irányban valószínűleg folytatódik, míg K felé, a dombhát legmagasabb részén, több mint valószínű, hogy sikerült lehatárolni.

Ezzel együtt megállapíthatjuk, hogy az „erőd” vagy a temető alatt, vagy az É–D irányú dombhát, Budai Nagy Antal utca házainak telkeivel parcellázott délebbi részén (ún. Kő-kert) lehet.

Munkatársak: Bacska István műszeres leletfelderítő; Hursán László és kollégái (Miskolci Egyetem); Kiss László és Sipos Attila Csaba rajzoló, Czine Árpád fotós, valamint Tompa György és Pintye Gábor régész (JAM) dolgoztak.

PINTYE GÁBOR

134. Máza, Koromszó (KÖH 23172)

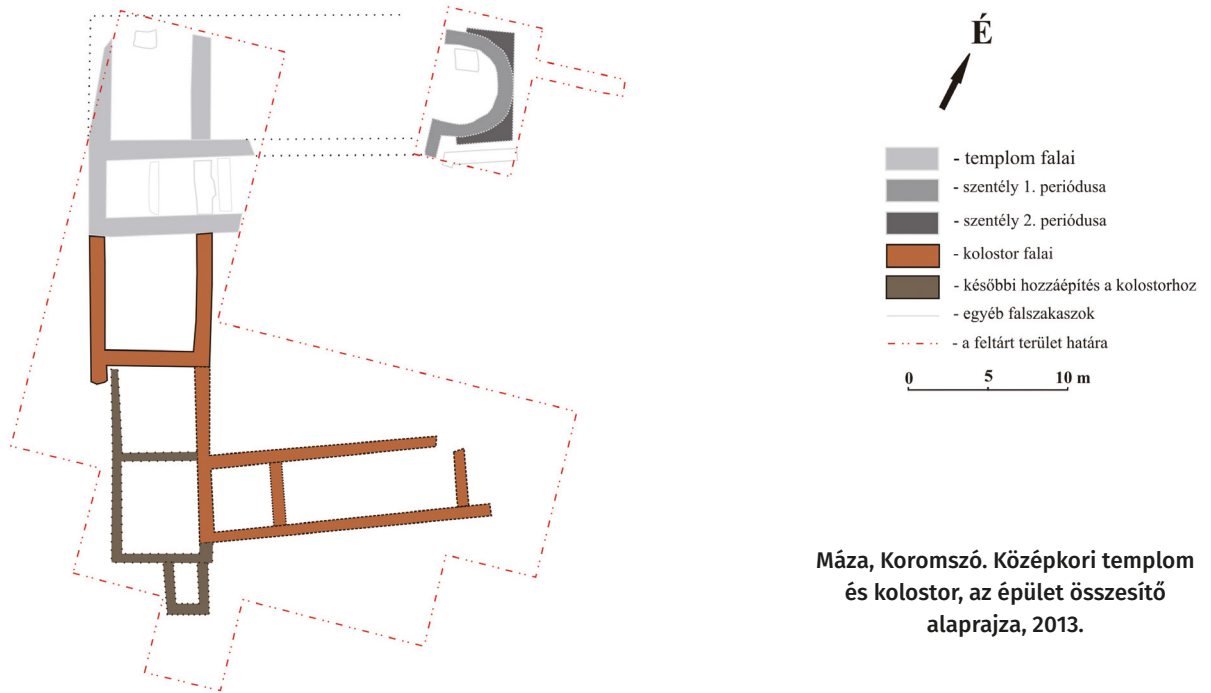
(Baranya megye) Á, Kk

A Pécsről kb. 40 km-re lévő Máza község határában, Koromszó lelőhelyen, a 2013 októberében folytatott tervésztást során befejeztük a D-i kolostorszárny feltárását, valamint kutatóárokokkal megkerestük a templom szentélyét, aminek feltárását megkezdtük. *(Az illusztrációkat lásd a 77 oldalon!)*

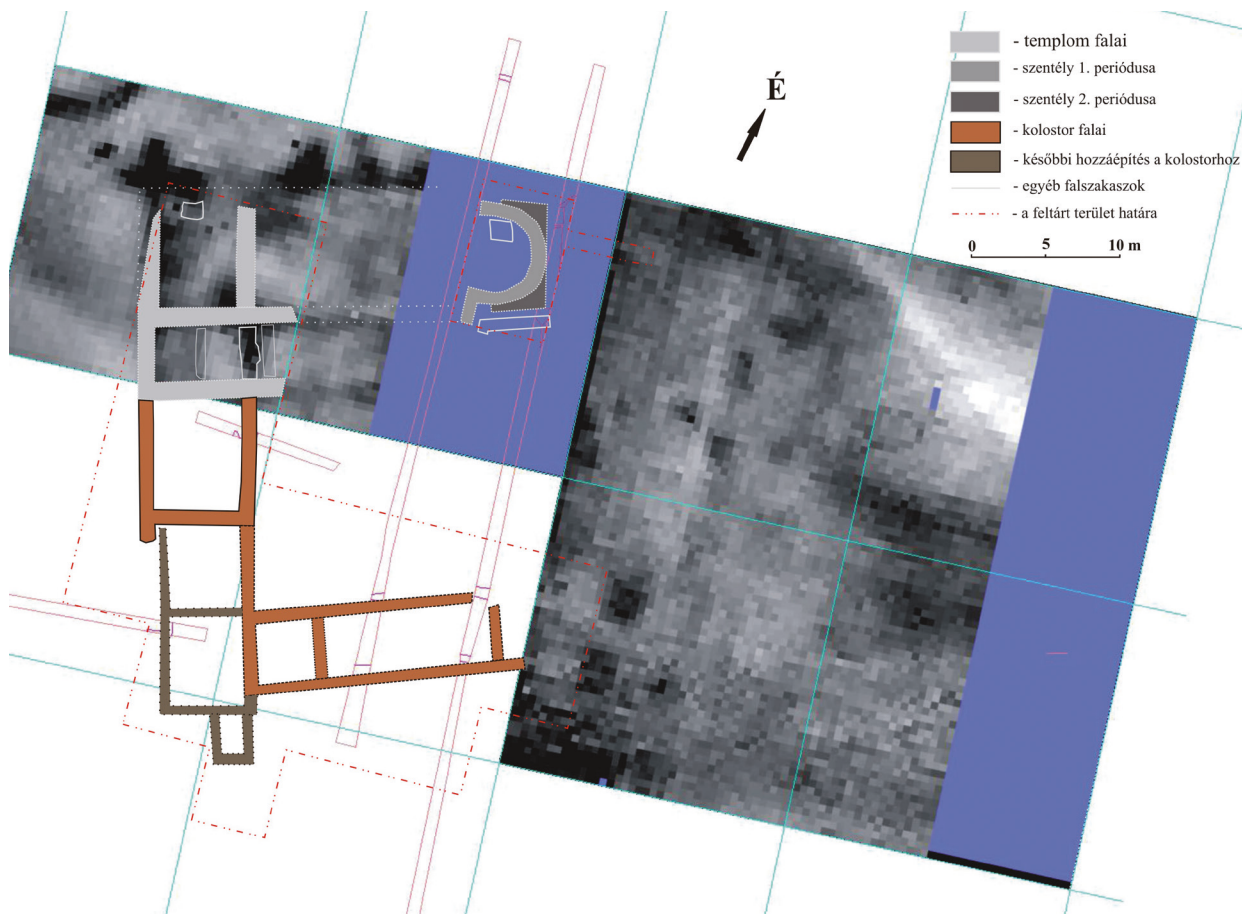
A 2010–11 folyamán feltárt⁴⁴ területektől D-re és K-re kijelölt 3 szelvényvel sikerült lehatárolni a konyhát is magába foglaló, D-i kolostorszárnyat: a helyiség sor D-i falához (90. obj.) nem csatlakoznak újabb falszakaszok D-ről. Ezen a részen egy 30–40 cm vastag omladékos réteg, valamint egy kb. 1,5 m mély szemétdödör volt, amibe a konyha hulladékát hordták. A Ny-i kolostorszárny 3. helyiségének D-i falához csatlakozó két, kőből és téglából álló, habarcsos falalapozás (118–119. obj.) D-i zárófalat is megtaláltuk, így ez az 1,5×3,5 m-es kis helyiség zárja a Ny-i traktust. Ennek funkcióját nem tudtuk meghatározni a leletek hiánya és a felszín lepusztultsága miatt.

A 2003/1. kutatóárokban megtisztítottuk a templom falai közötti szakaszt, majd ettől K-re, a szentély feltételezett területére kutatóárkot húztunk (121. obj.). Itt falmaradványokat nem, csak egy S-végű hajkarikás sírt találtunk (128. obj.). Ezt követően a két régi kutatóárok (2003/1–2) közötti részt szelvényre bővítve kezdtük meg a munkát. Ennek eredményeképp egy félköríves vagy patkó alakú szentély falainak alapozási árkait tártuk fel. *(Az illusztrációt lásd a 78 oldalon!)* Az apszis falait az idők során részben visszabontották és az ívek köpenyezésével szögletes záródásúvá építették át. Feltehetőleg egy harmadik periódushoz tartozik az a 140×140 cm-es, kövekből habarccsal épített pillér, amely a szentély alapozási árkától kb. 10 cm-re került elő. Ehhez hasonló van a templom Ny-i főfalától kb. 1 m-re (42. obj.) is, amelyet legkésőbb Zsigmond király idejében visszabontottak, a rátemetett sír tanúsága szerint. A szentélyben a járósínt kb. 30 cm-rel a mai felszín alatt lehetett. Ezen a területen leletanyag nem került elő, szórvány embercsontokon kívül. A szelvényben még 4 kisebb falszakasz és alapozási árok nyomát rögzítettük, de ezek értékeléséhez a feltárt terület bővítésére lenne még szükség.

44 RKM 2010, 284–285.; RKM 2011, 109.

Máza, Koromszó. Középkori templom és kolostor, az épület összesítő alaprajza, 2013.

Máza, Koromszó. Középkori templom és kolostor, a talajradaros felmérésre vetített összesítő alaprajz, 2013.

- - szelvényhatár
- - fal feltételezhető vonala
- - csatorna téglái
- - eredeti helyzetű téglák
- - beásások

0 5 m

Máza, Koromszó. Ásatási felszínrajz 2009 – 2013.
(Készítette: Boruzs Katalin)

A kolostor területén a leletanyag zöme 12–13. századi házi kerámia volt, főleg fazéktöredékek, valamint – a korábbi évekhez képest – nagy mennyiségű, ételhulladékból származó állatsont. A szemetes-omladékos rétegből 2 szlavón báni déná, vaskések, kulcsok, sarkantyú, egy majdnem ép olló, több díszített csont nyéltöredék és egy csontos öv szíjvége, emellett néhány darab 13–14. századi festett asztali kerámia is napvilágra került.

Munkatársak: Patton Gábor régész; Horváth Zsuzsanna, Magyar Zoltán, Óvári Viktória, Szilágyi Olivér Csaba, Zala Sarolta egyetemi hallgatók. A feltárást önkéntes munkájával, szakmai tanácsaival segítette Komiáti Józsefné, Kováts István, Szalai Gábor. Konzulens: Buzás Gergely.

BORUZS KATALIN

135. Medina, Halom (Halmi-dűlő) (KÖH 23179)

(Tolna megye) V?

A Wosinsky Mór Megyei Múzeum a Honvédelmi Minisztérium Fegyverzeti és Hadbiztosági Hivatallal a NATO Biztonsági Beruházási Program 5A0044 képességsomag 3WII7004 projekt Medina radarhelyszín megvalósítása érdekében, régészeti megfigyelés biztosítása tárgyában kötött 67003/12-60/19. beszerzés azonosítójú vállalkozási szerződés alapján, a kivitelezéssel párhuzamosan, 2012. július 10.–2013. szeptember 23. között a lelőhely területén összesen 12 alkalommal régészeti szakfelügyeletet végzett.

A földmunkák során általánosságban megfigyelhető volt, hogy a laktanya területén, a halom környezetében az egykori felszín csak kis foltokban maradt meg eredeti állapotában. A teraszos területrendezések során jelentős rétegelszedéseket, illetve feltöltéseket végeztek. Szakfelügyeleti szemléink során erre külön is figyelemmel voltunk, hiszen a földmunkák közvetlenül a területnek is nevet adó, feltehetően kora vaskori halomsír közvetlen környezetében folytak. A kurgánt a K-i oldalán erősen megfaragták, egy betonbunkert építettek bele. D-ről és É-ről pedig rámpát töltöttek hozzá, hogy a lokátor fel tudjon állni a tetejére. A Ny-i oldalán egy kis szakasz érintetlen maradt, itt a halom lábánál húzott árokban jól látszott a feltöltés indulása. A további esetleges kutatások szempontjából fontos megfigyelés, hogy a halom feléig beásott bunker alja nem éri el az eredeti talajszintet.

A régi technika hadrendből való kivonása után a nyilvánított kurgánra épített, a továbbiakban nem használt katonai létesítmény szerepét veszti, ezért fontos lenne a hatályos jogszabályok alapján a régészeti és természetvédelmi védettségű, a helynek is nevet adó tájképi jelentőségű halom közvetlen környezetének megkutatása, vagy legalább eredeti állapotra való visszaállítása, az ehhez szükséges lépések megtétele a tulajdonos és az örökségvédelmi hatóságok részéről.

SZABÓ GÉZA

136. Medina, Kápolna-pusztá (KÖH 84069)

(Tolna megye) Ró, Á, Kk

Február 21-én lakossági bejelentésre helyszínelést végeztem Medinától D-re kb. 1,5 km-re, egy közvetlenül a Sió töltése mellett fekvő, É–D irányú, egykor három oldalról víz által övezett félszigeten. Ennek ÉK-i, legmagasabb részén, kb. 10×10 m-es

területen nagy sűrűségben található kiszántott téglá és habarcs-törmelék (kő csupán egy-két darab fordul elő). Az épülettől K–DK-re, a K felé elég meredeken lejtő domboldalon 20–30 m hosszan, kb. 15–20 kiszántott sír maradványa hevert a felszínen, néhol antropológiai rendben, legalább 6–7 összetört koponyával. A falu helye innen 300–350 m hosszan követhető D felé a hosszúkás dombon. A leletek között Árpád-kori és későközépkori darabok mellett néhány római töredék is előfordul. A lelőhely kétségtelenül a középkori Kápolna faluval azonos.

K. NÉMETH ANDRÁS

137. Megyaszó, Halom-oldal dűlő (KÖH 90037)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B

A Takta-víz Kft. által tervezett Megyaszó öntözésfejlesztés–Harangod-éri I. sz. tározó kapacitásbővítése, II. és III. sz. tározó és a III. sz. tározót a Hernád folyóból tápláló töltővezeték létesítése projekthez kapcsolódóan a miskolci Herman Ottó Múzeum részéről 2013. augusztus 1-jén került sor régészeti megfigyelésre. A Múzeumot Hajdú Melinda és Gregóczki Gergő képviselték.

A beruházás része a község ÉNy-i határában, a Megyaszó és Szentistvánbaksa közötti műút Ny-i oldalán, a Baksa-halom (halomok) és az aszfaltút között fekvő területen található Halom-oldal dűlő nevű határrészben, egy ÉNy–DK irányban futó, 30 cm széles árok. Az árkot a Múzeum és a beruházó között korábban létrejött szóbeli megállapodás értelmében a régészeti megfigyelés elvégzéséig a beruházási mélység (3 m) helyett csupán a sárga altalajig (50–60 cm) mélyítették. A nyomvonal ÉNy-i (a Baksa-halom felé eső) részében régészeti objektum nem jelentkezett, ám a DK-i (az aszfaltúthoz közelebb eső) szakaszokon az árokásás során 3 késő bronzkori urnasírt és több késő bronzkori településobjektumot is átvágtak. Az érintett nyomvonalszakaszon a beruházás folytatását a régészeti feltárás elvégzéséig felfüggesztettük.

A régészeti megfigyelés keretében történő bontómunkára, Király Ágnes megbízott régész vezetésével, 2013. augusztus 6–7-én került sor. Az első napon a beruházó által biztosított munkagép segítségével az árokban észlelt régészeti jelenségek köré kis méretű szelvényeket nyitottunk, és megkezdtük az objektumok feltárását. A nyomvonal DK-i részén fekvő, már bolygatott S1 és S2 urnasírok körül a szelvények kialakításakor 6 újabb, 30 cm mélyen fekvő temetkezés (S7, S11–13, S16, S17) és 3, beásás nélkül bizonyítanul értelmezhető leletkoncentráció (S8–10, talán bolygatott urnasírok, vagy egy gödör maradványai) került elő. Az S3 szórt hamvas/bolygatott urnasír gépi rábontásakor további régészeti jelenséget nem észleltünk.

A megfigyelés során előzőleg dokumentált, a temetkezés-től ÉNy-ra előkerült 3 településobjektum közül egyről (S5, cölöphelynek feltételezett folt) kiderült, hogy természetes jelenség, a humuszolás után további nyomát nem észleltük. Az S4 objektum egy késő bronzkori leletanyagot tartalmazó, kiöblösödő tárológödörnek, míg a műüttől távolodva az utolsó régészeti jelenség (S6) pedig egy rendkívül széles és mély ároknak bizonyult. A gödröt teljesen feltártuk, az árkot a beruházás nyomvonalában megkíséreltük átvágni, azonban a második nap estéjére is csupán a K-i szélét sikerült megtalálni. Idő hiányában csak a beruházási mélységig, azaz 3 m-ig bontottuk ki, a betöltésből szórványos késő bronzkori leletanyagot gyűjtöttünk.